



## כל צרת הרוטציה לא היתה באה לעולם, לולא השיטה

# שיחור הפילגוש

אני סבור כי כדאי לשמור בישראל על המעמד הייצוגי של נשיא המדינה, שלא יהיה אישי-מיסלגה מובהק, ואשר יסמל את אחרות המדינה.

יש לנו נסיון טוב בשיטה זו. חיים הרצוג הוא נשיא מצויין, וכך היו גם קודמו, יצחק נבון, וקודמו של זה.

אין טעם להעמיס על ראש-הממשלה חובות ייצוגיות, הגוזלות זמן, כארץ מפולגת כמו שלנו, טוב שיש ראש-מדינה ייצוגי, על-מיסלגתי. לכן אני מציע שבכל מיקרה ימשיך לכהן נשיא המדינה, שייבחר על-ידי הכנסת, כמו עתה.

**הצעתו היא שראש-הממשלה — כראש הרשות המבצעת — ייבחר בבחירות ישירות, ושהוא ירכיב את הממשלה, בדומה לנשיא ארצות-הברית.**

איני מציע להכפיף את הממשלה לאמון הכנסת, אך על נקודה זו יכולות להיות דיעות שונות. יש השיטה האמריקאית, יש השיטה הצרפתית ויש שיטות שונות בין שתיהן.

**לסיכום: אני סבור כי בחירה ישירה של ראש הממשלה תבטיח מימוש יציב יותר, תזקוף את קומת הכנסת, תבטיח עבודת-צוות בממשלה ותאפשר ביצוע מדיניות עקבית במשך תקופה סבירה.**

איני נאיבי, ואיני מאמין כי שינוי של שיטת-בחירות ישנה מן היסוד את אופיו של עם ושל מישטר. אין זו תרופת-פאטנט לכל חולי הפוליטיקה הישראלית, אבל אני סבור ששינוי זה יביא לשיפור ניכר.

**טענה העיקרית נגד שיטה זו היא פרי של דאגה עמוקה. בעלי טענה זו חוששים שבחירות ישירות מסוג זה, אשר במרבון יעמדו שני אישים (או יותר), יביאו להשתלשלות רמגומית שלוחת-רסן.**

במילים אחרות: שבבחירות מסוג זה יגבר רמגוג פופולארי על מנהיג שקול ורציני.

**אני מספק בכך.** קודם כל, יש בטענה זו מידה רבה של התנשאות של בני-עילית. יש בה א-ימון בשכל הישר של המוני הציבור. אם נמשיך בקורמחשבה זה, נוכל להגיע בנקל לפיקוק חמור באושיות הרמוקרטיה עצמה.

**אולם נדמה לי שאין לטענה זו על מה לסמוך.** גם היום הפכו הבחירות לכנסת במידה רבה למישאל-עם לגבי זהות ראש-הממשלה הבא. רק בוחרים מעטים מצביעים בעד מיסלגה זו או אחרת, מפני שהיא תואמת את דיעותיהם. הרוב הגדול של הבוחרים מצביעים בעד ראש-הממשלה הבא, ולא בעד מיסלגה ומצע.

כאשר פיברקו ב-1981 את ההיסטוריה הגרולה, תחת הסיסמה "רק לא ליכוד", היתה הכוונה למנוע את הישארותו בשליטון של מנחם בגין, ולהביא לשליטון את שימיעון פרס. בעלי סיסמה זו לא חשבו כלל על הרכב הכנסת כשלעצמה. הם חשבו על ראש-הממשלה הבא.

**הבחירה הישירה של ראש-הממשלה עשויה דווקא לשחרר את הבוחר אחרי שהצביע בעד ראש הממשלה הרצוי לו, הוא יוכל להחליט בשקט איזו מיסלגה תייצג אותו בכנסת.**

למשל: אחרי שהצביע בעד שימיעון פרס כראש-הממשלה, יוכל להצביע בעד רשימת-שינוי לכנסת, מפני שהיא תואמת את השקפותיו וענייניו.

**ותרת השאלה הגרולה: האומנם יש לרמגוגים מיקצור עיים, מנהיגי-אספסוף, יתרון בבחירות ישירות?**

האם ימאס הציבור בבחירות כאלה במנהיג רציני ואחראי, ויעדיף על פניו נואם משלגה?

**איני מאמין בכך, ואין לכך שום תימוכין.** במשך שנים רבות לא בחר הציבור הישראלי במנחם בגין, שהיה נואם-בחסד וגיבור-הכיכרות. הוא שינה את טעמו ב-1977, אך גם אז לא נתן לו רוב. יתכן מאוד שגם ב-1977 לא היה בגין נבחר, אילו היתה קיימת השיטה הישירה. רבים מן הבוחרים שנשגו את קולותיהם לליכוד, לאות מחאה, נדהמו כאשר נוכחו לדעת כי הביאו את בגין לשליטון.

**האם היה אריאל שרון קופץ לראש התור בחרות, בליכוד ובעם, אילו היתה קיימת שיטה של בחירות ישירות? יש הסבורים כך. איני יודע מדוע.**

שרון מלהיב סוג מסויים של אנשים, המחפשים גיבור על סוס לבן, מלך ישראל. אך הוא מעורר התנגדות עמוקה מאוד אצל הרוב הגדול של הציבור. אחרת לא היה מצבו הפוליטי כפי שהוא. בבחירות כלליות לא יקבע מיעוט רעשני, המושך אליו את ורקורי התיקשורת. יקבע הציבור כולו. בציבור זה מעורר שרון חששות ופחדים. התקפותיו הפופולריות רוחות את הציבור המרכזי. הוא יזכה בחתך קולות מאשר יצחק שמיר.

הוא הרינו לגני כהנא. אם נגיע אי-פעם למצב שבו יהיה לכהנא הסיכוי לזכות ב-50% של הקולות במדינה, לא תהיה חשיבות לשיטת-הבחירות. זה יהיה היום לדרת מן הארץ, או לדרת למחצית.

(ב-1932 נערכו בגרמניה ארבעה סיבובי-בחירות. במאסר, בבחירות הישירות לנשיאות-המדינה זכה אדולף היטלר ב-11.3 מיליון קולות. באפריל, כסיבוב השני של אותן הבחירות זכה ב-13.4 מיליון. כעבור שלושה חודשים, ביולי, זכתה מיסלגתו בבחירות לפרלמנט ב-13.7 מיליון קולות. פרלמנט זה פורז מיד, ובנובמבר נערכו בחירות חדשות לפרלמנט. המיפלה הנאצית איבדה בהן שני מיליון קולות, אך הגיעה לשליטון.)

אם הציבור ישתגע, הכל אבוד ממילא, ושום שיטה לא תעזור. **אני מציע לסמוך על הבוחר. הוא לא יזיב.**

עלוכה של הממשלה, מין פילגש מוחזקת של השליטון הביצועי. אין לה שמוץ של עצמאות. ראש הממשלה מנגן עליה כמו על פסנתר. המושג השגור הוא "חתימת גומי".

בין השאר יש לכך סיבה סבירה: אם רוב הכנסת — אותו הרוב שבחר בממשלה — יצביע נגד הצעה חשובה של הממשלה, היא תיפול. אבל הרוב אינו רוצה בנפילת הממשלה "שלו".

(מישטר הרוטציה שיבש גם שיקול זה, אך במצב נורמלי, כאשר יש — נניח — קואליציה בראשות המערך, אין אנשי המערך בכנסת יכולים להצביע נגד הממשלה של מיסלגתם, גם אם ירצו בכך, מפני שאינם רוצים שמיסלגתם תאכזר את השליטון.)

**במילים פשוטות: חברי-הקואליציה בכנסת הם בני-ערוכה של השליטון.**

למעשה קיימת הכנסת כגוף רציני רק מיום הבחירות עד ליום הקמת הממשלה.

**בעוד שלמראית-עין נראה כאילו השיטה הנוכחית מעניקה לכנסת סמכויות מופלגות, המציאות היא הפוכה.**

**אלו נבחר ראש-הממשלה בבחירות ישירות, היתה הכנסת משתחררת מן העול הזה הרובץ עליה.**

מכיוון ששום הצבעה של הכנסת לא היתה יכולה להפיל את קרוב לוודאי שגם אז היו עומדים זה מול זה שימיעון פרס ויצחק שמיר.

יתכן שהיו מופיעים עוד מועמדים. מאיר כהנא, למשל, היה מציע את מועמדותו למען הרושם והרעש, וגורע מקולות הליכוד. אך הבוחר הרציני היה יודע שעליו לבחור בין פרס לשמיר.

אנשי המערך היו בוחרים, כמוכון, בשימיעון פרס. כך היו עושים, מן הסתם, גם אהורי הרשימות-הגדולות (מפ"ם, ר"צ, שינוי, יחד, ר"ק"ח והרשימה המתקרבת). אנשי הליכוד היו מצביעים בעד שמיר, וכך גם אנשי החתמה.

על הרתיים שבאמצע היה להחליט במי לבחור. יתכן שרובם היו מעדיפים את שמיר, ויתכן שחלקם היו מצביעים בעד פרס.

כסוף היתה נוצרת חלוקה ברורה.

**יתכן שהיתה היתה שוב מתחלקת לשני הצאים שווים. אבל לא לגמרי שווים: אחד מן השניים היה גובר על יריבו בכמה קולות — אולי בכמה רבבות, אולי באלף, אולי במאה, די גם ביתרון של קול אחד.**

הנבחר היה מקבל לידיו את התפקיד לארבע שנים. הוא היה מרכיב ממשלה לפי הכנתו. השרים היו תלויים בו. היינו שומעים פחות על מאניאקים ועל אנשים-בעלי-פרצופים-שמנים-יומחיי כים. היינו שומעים יותר על עבודת-צוות.

**ואחרי ארבע שנים היה הציבור יכול לשפוט אם האיש הצליח וצריך להמשיך, או אם נכשל ויש לשלחו לעזאזל.**

**ני דוגל בשיטה זו, ולא מהיום.**

לפני 20 שנים התכנסה הוועידה הראשונה של תנועת העולם הזה — כוח חדש. תנועה זו, קראוהנה שקמה במדינה יש מאין ופרצה את הדרך לכנסת. היתה קורמתן ומורתן של כל התנועות מסוג זה שקמו מאז — ד"ש, שינוי, ר"צ, וגם של "ש"י והרשימה המתקרבת. היא ביקשה לחולל רפורמה בכל מערכות-החיים של המדינה.

הוועידה הראשונה התכנסה אחרי הניצחון בבחירות. שהיה פרי של מאמץ ספונטאני. היא קיבלה את מצע התנועה, שהיה אכן מהפכני מבחינות רבות.

**רק בסוף אחד רחוק ידידי ועמיתי את הצעותי לגבי שינוי פני הדברים במדינה: הצעתי לכוון בארץ מישטר נשיאותי, שבו ייבחר ראש-השליטון בי בחירות ישירות.**

הרעיון הזה לא התקבל. הוא הועמד להצבעה, וידי היתה על התחנה.

**היו לחברי כמה נימוקים טובים לדחיית הרעיון, ואעמוד עליהם מיד, אך תחילה ברצוני להסביר מדוע העליתי את ההצעה.**

**הלכה נראה כי בחירת ראש-הממשלה על-ידי הציבור בבחירות ישירות תפגע בראש וראשונה בכנסת. ראש הממשלה לא יהיה תלוי בכנסת, הוא לא ייבחר על-ידיה, והיא לא תוכל להפיל אותו כהצבעת א-ימון.**

**משמע: רפורמה כזאת תנמיך את קומת ה פרלמנט.**

(אם כי כדאי, בכל מיקרה, לפתוח פתח להליכי-הדרחה, כי מיקרים של שיגעון או שחיתות, על-ידי רוב משוריינו של 80 או 90 חברי-כנסת.)

אולם ניתוח רציני יוכיח כי התוצאה תהיה הפוכה בדיוק. וזאת אכן היתה הסיבה העיקרית שהובילה אותי לרעיון זה.

**במישטר הנוכחי שלנו, הכנסת אינה איש שפחה**



ווינגטון: גם נשיא, גם ראש-ממשלה

הממשלה, היו חברי-הכנסת יכולים להצביע בכל עניין על-פי מצפונם והכנתם, ואם זוהי רשימה מוגזמת — ניתן לומר כי להץ הממשלה על הכנסת יהיה הרבה יותר קטן.

ראש-הממשלה לא יוכל למשוך בלי תקציב וכלי חוקים. קבלת התקציב וחקיקת החוקים הם עניינה של הכנסת.

**כיום זהו כמעט תהליך אוטומטי — הטבעת אותה "חתימת גומי".**

אך במצב של א-יתלות הרדית וכלו הכנסת וראש-הממשלה לאון זה את זה, כי זו גם זה יינקו את סמכותם במישרין מן הבוחר. לדעתו זהו מצב בריא יותר, לטובת הממשלה ולטובת הכנסת גם יחד.

**עד כאן דיברתי על "ראש-הממשלה", מפני שלא רציתי להיכנס לשאלה מה יהיה מעמדו ותוארו.**

בכל המדינות שבהן נבחר ראש-הממשלה בבחירות ישירות, הוא נושא תואר "נשיא", בארצות-הברית, מאז ימי ג'ורג' וואשינגטון, הנשיא הוא גם ראש-הממשלה. בצרפת (מאז דהגול) הנשיא הוא ראש-הממשלה, אך הוא ממנה אדם שני כראש הממשלה. ראש-הממשלה מרכיב ממשלה הזקוקה להצבעת-אימון של הפרלמנט.

אין טעם להיכנס כאן לפרטים. אין שתי שיטות בעולם הדומות זו לזו לגמרי. יש מישקל למסורת ולמציאות הפוליטית בכל ארץ.